

רש"ר הירש דברים פרק טז פסוק כ

(כ) צדק צדק תרדף. הצדק יהא התכלית העליונה והיחידה של הכלל הלאומי, ויש לשאוף אל הצדק רק לשם הצדק עצמו, ואילו שאר כל השיקולים חייבים להשתעבד לתכלית זו. ואין "צדק" אלא עיצוב כל היחסים של היחיד ושל הכלל על פי הדרישות של תורת ה'. תפקידו היחיד של ישראל הוא לרדוף את הצדק ללא הרף ובכל ההתמסרות, למען תחיה וירשת וגו', ועל ידי כך כבר עשית את כל הדרוש להבטחת קיומך הגופני ("תחיה") והמדיני ("וירשת"). ההצלחה המדינית התלויה בעשיית משפט וברדיפת צדק קרויה כאן "ירושה" - "וירשת" - גם אחרי שכבר הושלמה ירושת הארץ, שהרי אין ספק שזו התקופה שהפסוק שלנו דן בה. ודבר גדול למדנו מכאן: ירושת הארץ תלויה ועומדת בכל רגע, והמדינה היהודית חייבת לרשת את הארץ תמיד מחדש על ידי הגשמה מלאה של הצדק.

אין אנו זוכין לארץ ישראל אלא על ידי רדיפת הצדק, וברגע שמאבדים את זה מאבדים אותה.

רש"ר הירש דברים פרק טז פסוק כב

(כב) ולא - תקים לך מצבה אשר שנה וגו'. כבר פירשנו בפ' בראשית כח, יח; לג, כ את היחס שבין המצבה לבין המזבח, ואמרנו שם שהמצבה היא אבן אחת הלקוחה מבריאת ה', והיא אות זכרון למעשי ה' בטבע ובהיסטוריה; ואילו המזבח העשוי מאבנים אחדות הוא בניין שנבנה בידי אדם ותפקידו להביא לידי כך שמעשה האדם ישתעבד לה' (השוה גם פ' בראשית ה, כ). הבחנה זו יש בה כדי להסביר את טעם ההלכה האמורה כאן, כי המצבה שהיתה "אהובה לאבות" נהיתה "שנואה לבנים" (ספרי). לפני מתן תורה היה צורך להביא לידיעת האדם שה' לבדו שולט בטבע ובהיסטוריה, ועדיין לא היה אפשר לשעבד לתורת ה' את כל חיי היחיד והעם והכניעה לה' לא יכלה להתגלות בחיי הפרט והכלל. משום כך היה מקום למצבה בצד המזבח. עם מתן תורה המצבה לא רק בטלה במזבח אלא היא הפכה לחטא. עבודת ה' מצד כוחו וגבורתו גרידא איננה עוד מעשה רצוי בעיני ה', ולא עוד, אלא - כלשון הכתוב שלנו - ה' "שונא" כל הערצה של כוחו וגבורתו אם אין היא מתבטאת בהשתעבדות המוסרית של האדם לתורת ה'. הכרתנו את ה' וכניעתנו לה' חייבת להתבטא בשמיעתנו בקולו. במידת התמסרותנו לרצונו ימדוד ה' את הודאתנו בכוחו ובגבורתו, והוא מואס כל כניעה בטבע ובהיסטוריה המשעבדת את השמים ואת הארץ לשלטון ה', אך מפקיעה משלטונו את האדם עצמו, את לבו, את מחשבותיו, רצונותיו ומעשיו. לא הכרת ה' אלא הכרה בה' היא תפקיד ישראל, ורק היא הדרך לישועת ישראל; המזבח, ולא המצבה הוא הסמל של תפקיד ישראל. עבודת ה' בדרך המצבה ממיתה את רוח ישראל. נמצא שמצות "ולא - תקים לך מצבה" איננה אלא מסקנה נוספת ממה שנאמר לפני כן: "צדק צדק תרדף למען וגו' וירשת". עלינו לעצב את חיי היחיד והעם על פי תכתיבי רצון ה', ורק בדרך זו נזכה בברכת ה' ובשמירתו בגורלנו החברתי והמדיני. זכירת גבורות ה' בדרך המצבה מסכנת את התודעה הזאת, ו"צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת" שולל בלשון בוטה את האשירה ואת המצבה.

לא מספיק שיהודי יאמין בה' שברא את העולם ושהוא תקיף ובעל הכוחות כולם. זה מצבה, וזה

לפני מתן תורה. אבל אחר מתן תורה, חיינו חיי מזבח, שבונים מעצמנו ועלולים בה מעלה מעלה בדרגות התורה והיראה ושמירת כל המצות. עלינו לפעול, יש דרישות פיסייות ומעשיות מאתנו שחייבים לעשות.

רש"ר הירש דברים פרק יז פסוק א

(א) לא - תזבח וגו' הוא משפט מסיים המשלים את האמור לעיל. נאמר שם שההתמסרות לחיי החובה, כפי שבאה לידי ביטוי במזבח ה', היא היסוד לשלומנו הפיסי והמדיני. כאן מוסיף הכתוב שהתמסרות זו חייבת להקיף את כל ישותנו, ומכל בחינה היא חייבת להתאים לדרך הרצויה בעיני ה'. אל יחסר דבר (מום) בבהמת הקרבן המבטאת את מסירות נפשנו, ואל יהא בה אחד מהפסולים (כל דבר רע) שנזכרו בספר ויקרא הפוגמים את הביטוי של התמסרותנו לחובה. "כל דבר רע" ו"תועבה" כוללים - על פי האמור בספרי - את כל איסורי המזבח ופסולי המוקדשים: בעל מום קבוע ומום עובר; בעל גרב, יבלת וחזיזית; חולה, זקן ומזוהם; חוץ לזמנו וחוץ למקומו; רובע ונרבע, מוקצה ונעבד; אתנן ומחיר, כלאים וטרפה ויוצא דופן (ראה פ' ויקרא א, ב - ג; ז, יח; כב, כב - כד, כז - כח; להלן כג, יט). כאן נאמר שה"תמימות" וה"כשרות" של הווייתנו ורצוננו היא התכלית הממשית של כל פעילות ציבורית והיא מסומלת בקרבן המבטא את תפקיד היחיד והכלל, ואותה תמימות וכשרות חייבת להיות נתפסת מנקודת המבט של מעשינו (שור) וגם של גורלנו (ושה). היחידים והכלל חייבים להיות טהורים ותמימים עם "אדוניהם" ("כ"שור") ו"רועיהם" ("כ"שה"). משימה זו מוטלת על הנציגות הלאומית השוכנת במרכז, וחובה עליה לדאוג לכך באמצעות שליחיה המצויים בכל חלקי הארץ.

התמסרות מוחלטת all in

רש"ר הירש דברים פרק יז פסוק ח

א - המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו: "מלמד שהמקום גורם" (שם). יש חשיבות לעצם המקום לעניין ההלכה האמורה כאן. ה' בחר במקום יחיד כדי להניח שם את העדות להתגלות תורתו, והמעשים הסמליים הנעשים שם יביאו אל האומה את דרישות התורה הזאת. התמסרות האומה לתורה הזאת תתקבל שם על ידי מעשים סמליים, ומקום זה עצמו נבחר גם כמקום יחיד לבית הדין הגדול; כי גם הסמכות העליונה להכרה ולהגשמה הממשית של התורה תקבע את מושבה שם, ונמצא שיש רק מקום אחד שהוא מרכז סמלי וגם מרכז ממשי של התורה. ניתן לומר: הסנהדרין תלויה בלשכת הגזית כדרך שהכהן תלוי בבגדי הכהונה. היא המועצה העליונה של התורה והיא כוללת את העילית הרוחנית של האומה, אולם היא מכהנת במלוא סמכויותיה רק בהיותה על אדמת המקדש, בלשכתה שלצד המזבח, ורק כל עוד היא יושבת שם יש רשות לדון דיני נפשות. רשות זו נתונה גם לסנהדרין עצמה וגם לבתי הדין שהיא שלחה בכל ערי הארץ. כמו כן רק אם ניתנה הכרעת הסנהדרין במקום הזה, הרי הממרה את פיה חייב מיתה (עי' סנהדרין יד ע"ב; עבודה זרה ח ע"ב; רש"י ותוספות שם; והשוה פ' ויקרא ד, ג).

זה שהסנהדרין היה צריכה להיות בבית המקדש על יד הארון, מבטא לנו גודל ההשפעה של מקום המקדש והארון על הסנהדרין. רק שמה יוכלו לדון בכל תוקפם. המקום של האדם גורם. טוב יותר ללמוד בבית מדרש, להתפלל בבית הכנסת, שהשפעת המקום עושה רושם.

רש"ר הירש דברים פרק יז פסוק ט

ואל - השפט אשר יהיה בימים ההם. במסכת ראש השנה כה ע"ב למדו כלל גדול מן התוספת "אשר יהיה בימים ההם": בכל דור יש לקבל את סמכות גדולי הדור הראויים ללמד תורה על פי חכמתם ויראתם, ויש לשמוע בקולם אפילו הם נופלים מגדולי העבר במעלתם הרוחנית והמוסרית. וכך אמרו שם על הפסוק שלנו: "וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו? הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימך"; וכך מנוסח משפט זה בספרי: "וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא נמצא בימיו? אלא מה ת"ל אל השופט אשר יהיה בימים ההם? אלא שופט שהוא כשר ומוחזק באותן הימים":

רש"ר הירש דברים פרק יז פסוק יג

וכל - העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד. וכך נתבאר דבר זה על ידי הר"ן לסנהדרין פט ע"א: הפומביות הגדולה של גזר הדין והטלת העונש לא באה למנוע את הישנות אותו פשע - את "עשות הדבר הרע הזה" של זקן ממרא או בן סורר ומורה. שהרי יש רק הזדמנויות נדירות לעשיית הפשעים האלה, ורק מעטים בעם עלולים להיכשל בהם. חטא בן סורר ומורה מוגבל לשלושת החדשים הראשונים שלאחר הבאת סימני בגרות (ראה פי' להלן כא, יח); ואין אדם יכול לחטוא כזקן ממרא אלא אם כן הוא זקן וראוי להוראה. משום כך בשניהם הפומביות היתרה לא נועדה למנוע את הישנות אותם הפשעים, אלא דוגמות מרתיעות אלה באו לסייע להחדרת התודעה על חשיבות החינוך והציות: הציות להורים והציות לתורה המסורה ולנושאייה. וזה לשון חידושי הר"ן: "וכן ענין זקן ממרא הוא כדי שידעו כל העם כח הקבלה מתורתנו הקדושה וכל החולק עליה אפילו המופלא שבבית דין כיון שהרבים חולקים עליו יש לו לחזור בדבריו ולהורות כדבריהם כדי שלא ירבה מחלוקת בישראל והיינו דלא כתיב גבי זקן ולא יוסיפו לעשות כדבר הזה שאין החשש מפני זקנים אחרים שימרו אלא כתיב ולא יזידון עוד ר"ל שלא יבא שום אדם לחלוק על הקבלה האמיתית".

כמה מאוד חשוב שיהיה מסורה, ולא יהיה בנים סוררים וממרים.

רש"ר הירש דברים פרק יח פסוק יב

(יב) כי - תועבת וגו' ובגלל התועבת וגו'. השיטות האליליות האלה נושאות בחובן תעייה מוסרית והן מביאות לידי השחתה מוסרית, וכבר ביארנו דבר זה במקומות שהובאו לעיל מספר שמות ומספר ויקרא. האדם העוסק בהן סבור שגורלו ומעשיו, החלטותיו, תקוותיו וחששותיו משועבדים לשלטון האופל נטול החירות של כוחות ילידי תוהו, והוא מתמסר לכוחות אלה שאינם מייחסים כל חשיבות לערך המוסרי של רצונותיו ומעשיו. באותה שעה הוא עצמו שומט מידי את מאזני המשפט המוסרי, ושוב אין הוא שוקל את רצונותיו ומעשיו, את חששותיו ותקוותיו רק על פי משקלם המוסרי, וכך הוא נחלט לחוסר החירות הסותם את הגולל על כל מוסריות. כל ההשחתה המוסרית של האוכלוסיה הכנענית נבעה מחטאת קסם ונשענה עליה.

רש"ר הירש דברים פרק יח פסוק יג

(יג) תמים תהיה וגו'. כבר ביארנו בפי' ויקרא עמ' ו ואילך, שסח ואילך: התמימות הנדרשת לקרבנות ולמקריבים מסמלת את התמימות הנדרשת להתמסרותנו לה'. האדם כולו על כל יחסיו חייב להתמסר לה' ותמימות זו היא תוצאה ישירה של תודעת אחדות ה', והיא מגשימה את ייעודו של

עם סגולה, עם הקנוי רק לה' לבדו. כאן מתוארת תמימות זו במשמעותה המוחשית. נימה קלה של גורלנו ומעשינו אל תהא מנותקת מה'; עלינו להיות עם ה' בשלמותנו. כל הדרכים האליליות, שתוארו בפסוקים הקודמים, כבר הוצאו על ידי כך מגבול ישראל. ה' לבדו הוא מנהיג גורלנו ומדריך מעשינו, הוא לבדו קובע את עתידנו ורק רצונו הוא קנה - מידה למעשינו ולמה שנמנע ממנו לעשות. לא מולך עיוור של גורל שולט עלינו ועל בנינו, לא המתים, לא המקל והחולדה וכיו"ב יודעים מה צפוי לנו; לא הזיות חולניות של מנחשים וכו' תאמרנה לנו מה נעשה ומה נחדל מעשות, ואף אין להם משקל של שחק מאזניים כדי להכריע את כף גורלנו. רק מה' היינו שואלים דבר על עתידנו, אילו היתה ידיעת העתיד דרושה לאדם ה"תמים" כל עיקר. רק מה' היינו מבקשים הוראה על מעשינו ומחדלנו, אלמלא כבר נתן לנו ה' בתורתו את ההוראה על מעשינו ומחדלנו. אך ה"תמים" מבטל את עצמו לה' בגורלו ובמעשיו ודעתו נתונה רק לתפקיד המוטל עליו בכל הווה, ואשר להצלחתו ולכל עתידו - הוא משליך את יהבו על ה'. במילוי חובתו הוא כבר השיג את המטרה העליונה של מעשיו ומחדליו; הוא שילם לה' את מס החובה שנתמלאה בנאמנות, וכל עניין שהוא מעבר לחובתו איננו משבית את מנוחתו. ה"תמים" - קרוב אל "דמם", "טמם" ראה פי' בראשית עמ' קפו - הוא שליו ודאגה איננה חודרת אל לבו. הדרישה החיובית "תמים תהיה" וגו' כוללת אפוא יותר מהאיסור השלילי על דרכי האליליות שנאמר בפסוקים הקודמים, והיא מצפה שנתרחק גם משאר כל הסוגים של גילוי עתידות מדומה

רש"ר הירש דברים פרק יח פסוק יז

הגויים האלה שומעים אל - מעננים ואל - קסמים, ועל פיהם הם מכוונים את חיי היחיד והכלל; ואילו - ואתה לא כן נתן לך ה' אליהך! ה' התקרב אליך והתקשר אתך כמנהיג גורלך וכמדריך מעשיך, ולצורך עיצוב חיי הפרט והכלל כבר נתן לך את תורתו בכתב ובעל פה, ובכך כבר העניק לך את כל הדרוש לך כדי למלא בהצלחה את תפקיד חייך. הוא מעצב את עתידך, ועם מתן תורתו כבר הפקיד בידך את התנאים שעתידיך תלוי בהם לטוב או למוטב. תורת ה' היא בידך ועליך לדלות את ביאורה מתוך המסורת הלאומית החיה. ללמוד, ללמד ולקיים את התורה הזאת - זה כל תפקיד חייך. כדי להכיר ולמלא את התפקיד הזה אין צורך בהבנה על - טבעית, על - אנושית; לשם כך אין אתה זקוק לראות את העולם שלמעלה מן החושים, המכוסה מעין האדם. כי התורה נמסרה לשכל הבריא, הצלול, המכיר בבהירות, המסיק מסקנות והדן בתבונה, בכל דרישותיה היא פונה רק אל השכל. עליה נאמר: "לא בשמים הוא" (להלן ל, יב; וראה פי' שם), ואפילו נבואת נביא אין לה משקל בלימוד התורה ובהכרעת ספקותיה (השוה בבא מציעא נט ע"ב). ולפיכך אחרי שה' נתן לך את תורתו, אתה אינך זקוק לגילויים נוספים מן השמים, לא על הטמון בחיק העתיד ולא על המעשה שתעשה או תחדל מעשות. לא רק שאין אתה זקוק למעוננים ולקוסמים ככל הגויים, אלא אין אתה זקוק גם לתחליף טהור יותר במקומם.